

ABIR MUKHERJEE

KALKUTOS DETEKTYVAS

ŽMONIŲ ŠEŠĖLIAI

PENKTOJI
SEMO VINDEMO
BYLA

TYTO ALBA

Įtraukianti,
jaudinanti, pakerinti –
tai geriausios kokybės
detektyvinė proza.

Sunday Express

ABIR MUKHERJEE

KALKUTOS DETEKTYVAS

ŽMONIŲ ŠEŠĖLIAI

PENKTOJI

SEMO VINDEMO BYLA

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė

Rasa Drazdauskienė

VILNIUS 2023

Abir MUKHERJEE
THE SHADOWS OF MEN
Harvill Secker, London, 2021

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt.

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

Copyright © Abir Mukherjee, 2021

First published as THE SHADOWS OF MEN in 2021 by Harvill Secker, an imprint of Vintage. Vintage is part of the Penguin Random House group of companies.

© Rasa Drazdauskienė, vertimas į lietuvių kalbą, 2023

© „Tyto alba“, 2023

ISBN 978-609-466-711-4

PIRMAS

Surendranatas Banerdžis

Man atrodo, žmogų galima pažinti iš to, kokį šešėlį jis meta.

Dauguma žmonių, kad ir kiek stengtūsi, pėdsako beveik nepalieka. Jų šešėliai smulkūs ir lengvučiai tarsi skruzdžių, triūsiančių po vidudienio saule. Kiti, nelyginant miške išsišakoję medžiai, meta daug platesnius, tirštesnius šešėlius, užtemdančius ir paveikiančius viską, kas atsiduria po jais. Bet yra ir tokių žmonių – jų negausu, bet jų poveikis mirtinas, – kurie gyvenime atrodo beveik nematomi, tačiau ten, kur jie pasirodo, viskas pasikeičia. Pasaulyje, pilname žmonių ir jų šešėlių, pavojingiausi yra būtent tie, kurie šešėlio neturi.

Tiesa, reikėjo tai pasakyti iškart. Šita istorija ne Semo. Ji mano.

Atvirai pasakius, man būtų daug lengviau, jeigu *jis* jums viską papasakotų, bet Semas to padaryti negali – arba pasakojimas bus nepilnas, nes jis ne visą laiką buvo su manimi. Be abejo, tai jam nė kiek nesutrukdytų jums ar bet kam kitam, panorėjusiam išklaudyti, išsakyti viską, ką apie tai galvoja, bet toks jau yra Semas ir kaip tik dėl to jums reikia išgirsti manąją versiją, kad

galiausiai suprastumėte, kas vis dėlto atsitiko ir kodėl aš pasielgiau taip, kaip pasielgiau.

Tai našta, ir aš ją prisiimu nenoromis. Semas, suprantama, tuoj palieptų *greičiau griebti jautį už visko, ką liepia priežodis, ir negaišti laiko*. Bet jis visada mėgsta galvotrūkčiais pulti ten, kur reikėtų žengti labai atsargiai; dažniausiai dar panarinęs galvą ir užmerkęs akis.

Tačiau, kad ir koks pavojingas būtų toks elgesio būdas, manęs nuo jo irgi beveik niekas nesulaiko. Juk šiuo metu neturiu jokių skubesių reikalų, ir nors nebesėdžiu uždarytas kalėjimo kameroje, vis tiek negaliu nutolti daugiau kaip kelis žingsnius nuo savo kajutės dar ir bijodamas, kad mane kas nors atpažins.

Ištisas dienas stengiuosi suvokti savo veiksmų padarinius. Semas mano, kad padariau tik tai, ką reikėjo padaryti; tiesą pasakius, jis niekaip nesupranta, dėl ko jaučiuosi kaltas. O ir kaip galėtų suprasti? Taip, jis labai man artimas anglas, bet vis tiek anglas ir dėl to nepajėgus suvokti, kas yra *izzat* – gėda, kurią užtraukiau visai savo šeimai. Jo, kaip ir visų jo tėvynainių, gyvenimas Indijoje teka ramiai, nė nesistengiant suprasti indų požiūrio, netrikdomas tokių jiems nesuprantamų dalykų, kaip dramblis netrikdo valkataujančių šunų lojimas. Net pats menkiausias jų hierarchijos sraigtelis plaukia per gyvenimą taip, tarsi būtų gimęs valdyti – *mūsų* šalį, ne savo.

Bet aš tuščiai gaištu laiką, užuot dėstęs savo nuopuolio istoriją. Pirmiausia turiu aiškiai pasakyti, kad nesu nekaltas. Tačiau kaltas ne dėl visko, kuo mane apkaltino. Nors neabejotinai yra tokių veiksmų, dėl kurių dabar, juos prisiminęs, apgailėstauju.

Ir vis dėlto neįsivaizduoju, ką daryčiau kitaip, jei vėl pakliūčiau į tokias pat aplinkybes. Kartais tenka plačiai atmerkti akis

ir pripažinti tiesą apie save bei tuos, kuriems tarnauji. O kartais tenka pasiaukoti dėl didesnio gėrio.

*

Viskas prasidėjo nuo raštelio. Plono gelsvo valdiško popierėlio, kuriuo man priešais akis pamojavo Šambu, žiurkiavidis *peonas* iš viršutinio aukšto: pasiuntinys, manantis esąs viršesnis už kitus šiame pastate dirbančius pasiuntinius tik dėl to, kad jis laikomas asmeniniu viršutiniame aukšte įsitaisiusių *burra sahibų* pastumdėliu. Jei sutiksime su teiginiu, kad absoliuti valdžia visiškai sugadina žmogų, tai Šambu buvo gyvas įrodymas, jog kartais žalai padaryti jos užtenka visai nedaug.

Vos pamatęs jo išsišiepusius kreivus, betelio sultimis išterliotus dantis turėjau suprasti, kad likimo grėsmės ima telktis prieš mane tarsi pietiniame horizonte besikaupiantys tamsūs audros debesys. Šambu prišlepsėjo prie mano stalo, įteikė raštelį, parodė kreivu pirštu į lubas ir užvertė aukštyn krauju pasrucusias akis.

– *Borro shaheb-er theke chitee.*

Paskubomis išlanksčiau raštelį ir užkandau žadą: tai buvo nurodymas tuojau pat prisistatyti į viršutinį aukštą. Mane kvietė lordas Tagartas, policijos komisaras. Jau ne pirmą kartą buvau kviečiamas į jo malonybės kabinetą. Per pastaruosius penkerius metus esu lankęsis šioje šventovėje gal kokius tuziną ar daugiau kartų, bet anksčiau būdavau kviečiamas Semo ar kurio nors kito britų pareigūno, visada kaip pareigingas puskarininkis, pasirengęs suteikti informacijos apie jiems nežinomus čiabuvių gyvenimo reikalus arba tylomis išklaudyti kritiką.

Tačiau šį kartą kvietimas buvo skirtas tik man vienam. Atsargiai įsidėjau raštelį į savo bloknotę ir giliai įkvėpiau. Komisaras

nori matyti *mane*. Nejaugi nori man paskirti tirti bylą? Iki šiol nė vienas indas detektyvas nėra vadovavęs tyrimui – bent jau Kalkutoje. Tokią garbę, kad ir nenoromis, įvertintų net mano tėvas.

Leidau *peonui* eiti, užsukau į tualetą, prieš veidrodį pasitaisiau uniformą, perbraukiau šukomis paprastai neklusnius plaukus ir pasukau prie laiptų jausdamas, kaip krūtinėje smarkiai plaka širdis. Po kelių minučių lordo Tagarto sekretorius jau įleido mane pro duris į viršininko kabinetą.

Jo malonybė pakėlė akis, atsainiai mane nužvelgė, tarsi norėdamas įsitikinti, kad jam pristatė tą indą, kurį buvo kvietęs, ir vėl ėmė žiūrinėti ant stalo gulinčius dokumentus.

– Seržante Banerdži. Prisėskite.

Pasielgiau kaip lieptas ir jis dar gerą pusę minutės tyrinėjo dokumentus, o aš tiesiog sėdėjau ir spoksojau į ryškiaspalvių apdovanojimų kaspinėlių eilę ant sniego baltumo jo uniforminio švarko. Semas, kuris per karą dirbo vadovaujamas lordo Tagarto, atsipalaidavęs nuo alkoholio yra man pasakojęs apie tai, kuo jam tada teko užsiimti. Vieną kitą kartą, apimtas ypač pakilios nuotaikos, net teikėsi gana palankiai apie jį atsiliepti, bet, kaip sakiau, tik vieną kitą kartą.

Pagaliau lordas Tagartas pakėlė galvą. Prisimenu, kad šviesa, krintanti pro aukštus langus, atsispindėjo jo akinių lęšiuose – vieną akimirką akių visai nebuvo matyti, o pats komisaras blyškiu veidu ir balta uniforma atrodė kone kaip šmėkla. Kai jis pradėjo kalbėti, ar galėjau įtarti, kad netrukus mano gyvenimas subyrės į šipulius; kad jo žodžiai taps pirmuoju pragaištingu domino kauliuku, išjudinusiū seką įvykių, dėl kurių galiausiai tapsiu apkaltintas nusikaltimų virtine, ilgesne už smauglio uodegą?

– Sakykite, seržante, ką jūs žinote apie Faridą Gulmohamedą?..

ANTRAS

Semas Vindemas

Viskas prasidėjo nuo to, kad į duris pabeldė konsteblis su elektriniu žibintu vienoje rankoje ir voku su valdišku rašteliu kitoje. Buvo jau po vidurnakčio, bet jis manęs nepažadino, nes buvau ką tik sugrįžęs namo. Vakaras buvo ilgas, karštas ir sekiantis, aš beveik visą jį praleidau skurdžiame, ligų kamuojamame Šiaurės Kalkutos kampelyje, kur aitriai dvokė nuotekomis, o žmonės ištisomis šeimomis gyveno viename kambaryje, miegojo ant rotango čiužinių ir maitinosi beveik vien tik ryžiais ir dalu.

Aš ten nusigavau pasimatyti su žmogumi vardu Udamas Singhas, arba Udamas Liūtas – skambėtų labai įspūdingai, jei nežinotum, kad beveik dešimtadalis šalies žmonių turi tokią pavardę. Udamas kilęs iš siaubingai skurdžios Biharų provincijos; jis be grašio atėjo į Kalkutą ir prasimušęs vien tik sunkiu darbu bei galvažudžio gabumais tapo centrine figūra pagrindinės gaujos, kontroliuojančios bene pusę miesto narkotikų prekybos, prostitutijos ir dar keleto panašių neteisėtos veiklos sričių.

Mes susitikome gatvelėje labai tinkamu pavadinimu – *Golla-katta gullee*, Galvažudžių skersgatvyje: tai buvo dvokiantis praėjimas tarp lūšnynų ir pigių viešnamių, kur gaujomis vaikiojosi tingūs šunys ir atvirose šiukšlių krūvose rausėsi atklydusios karvės.

Turėjome pasikalbėti apie Udamo antrojo sūnaus Vinajaus likimą. Vyresnysis jo sūnus Abhajas buvo nužudytas prieš porą savaitių ir mudu su Surenu iškvietė į pietinius miesto rajonus. Ten jį ir radome, skersgatvyje netoli Kiderpuro dokų – pusiau sėdomis, su šešių colių ilgio geležtės smaigaliu ryklėje.

Tai buvo tik eilinė iš visos serijos gana nemalonių žmogžudysčių: visos aukos – arba buvę dalyviai, priklausomai nuo to, kaip į tai žiūrėsi – buvo susijusios su gana bjauriu dviejų vietinių gaujų, kovojančių dėl įtakos abejotinoms mieste klestinčio verslo sritims, teritoriniu ginču.

Šiaip būtume juos palikę aiškintis tarpusavyje, nors dorovės policija, be abejo, sektų įvykius. Niekas nenorėjo, kad apie tokius dalykus suuostų britų – ar, neduok Dieve, užsienio – spauda; tačiau atsižvelgiant į jau ir taip menkus mūsų išteklius tikrai buvo galima palikti juos linksmiausiai pačius išsižudyti. Vis dėlto šį kartą padėtis buvo keblesnė, nes gaujų nariai ne tik buvo kilę iš skirtingų miesto kvartalų, bet ir priklausė skirtingoms tikėjimo grupėms; o mes jau turėjome skaudžios patirties, kad kai užėina kalba apie religiją, keletu *goondah* mirtis nesunkiai gali išsprogti ir pavirsti masinėmis induistų ir musulmonų skerdynėmis.

Singho sūnaus nužudymas atrodė kaip tyčinė provokacija. Galvažudžių pasaulyje galioja dėsnis – galima jį vadinti garbingu susitarimu, – kuris draudžia liesti artimiausius abiejų šalių boso šeimos narius. Gal Abhajaus mirtis ir buvo milžiniška

klaida, bet nuojauta man kuždėjo priešingai. Jam nebuvo jokio reikalo belstis į pietinę Kalkutą, taip toli nuo tėvo kontroliuojamos šiaurės. Man tai buvo panašu į pasalą, ir atrodė, kad jo tėvas su manimi sutinka. O dabar sumanė keršyti.

Kaip tik dėl to į veiksma ir išitraukėme mudu su Surenu, tiksliau, išitraukiau aš, nes Surenas nepasirodė. Įprastu atveju būčiau padaręs ką reikia, o seržantui išvelėčiau galvą vėliau, bet šį kartą be jo niekaip nebuvo galima apsieiti, kadangi būtent jam šovė geniali mintis suimti Vinajų Singhą.

Tiesą pasakius, Surenas sukūrė visą planą. Taip jis mėgino apraminti lordą Tagartą, kuriam, atrodo, nelabai patiko jo valdomame mieste prasidėję karo veiksmai.

– Dėl kokio velnio kilo šitas smurtas? – sulojo jis iš neutralios savo užstalės teritorijos; be abejo, mudu su Surenu neturėjome apie tai nė menkiausio supratimo. Gal tai iš tiesų paprasti tarpusavio kivirčiai, gal viskuo kalti artėjantys savivaldybės rinkimai; o galbūt 1923-iaisiais gaujų nariai, kaip ir visi kiti, mažumą išprotėjo. Kad ir kokia būtų priežastis, Tagartas reikalavo tuojau pat viską sustabdyti.

Sureno protas nušvito po savaitės, kai mes stovėjome ir gėrėjomės dar vieno nevykėlio lavonu – šį kartą tai buvo chuliganas musulmonas be vienos ausies ir aštriu pjūviu perrėžta gerkle.

– Reikėtų suimti tą asilą Vinajų Singhą.

Aš ne iš karto supratau, apie kokį asilą jis kalba.

– Na, žinai, Udamo Singho jaunėlį.

Jaunėlis buvo gryniausia tėtušio kopija – tiek žaliūko sudėjimu, tiek polinkiu pjaustyti žmonių gerkles. Tačiau jam trūko tėvui įgimto išgyvenimo instinkto – kiti tai pavadintų akla sėkme, bet aš buvau linkęs jį aiškinti savotiška primityvaus intelekto apraiška.

– Manai, jis su tuo susijęs?

– Ne apie tai kalba, – atsakė Surenas. – Svarbiausia, nėra jokių įrodymų, kad nesusijęs.

Pasvarsčiau, kur dingo anas jaunas idealistiškas idiotas, kurį priglaudžiau po savo sparnu prieš kokius penkerius metus.

– Nori jį pakišti? Gal reikėtų tave perkelti į dorovės skyrių? Ar dar geriau – į Skotland Jarda?

Jis papurtė galvą.

– Nesakau, kad reikėtų jam pateikti kaltinimus, užteks *pagąsdinti*. Tiksliau, pagąsdinti *tėvą*, kad ketiname jo sūnui pateikti kaltinimus.

Ėmiau suprasti, apie ką jis šneka.

– Nori, kad mes suimtume Vinajų Singhą ir pasakytume tėvukui, kad išvešime jį velniop į Andamanų salas, jei tėtis Singhas nesustabdys karo su musulmonais?

Jis išsišiepė.

– Kodėl ne?

Kodėl ne? Būčiau galėjęs jam pasakyti, kad neetiška suimti nekaltą žmogų, siekiant daryti spaudimą jo šeimos nariams. Būčiau galėjęs pasakyti, kad joks teisingas teismas pasaulyje nenuteis jo be kaltės įrodymų. O dar būčiau galėjęs pasakyti, kad vieną kartą nusprendus nepaisyti savo principų, paskui tai daryti bus vis lengviau. Bet aš, suprantama, nepasakiau nieko panašaus, nes nebuvo prasmės. Visi žinojome, kad teisingumo sistemos, vykdomos šioje šalyje, ne per labiausiai rūpi etikos ar kaltės klausimai, jei kaltinamasis tamsiaodis, o jo kaltintojai – baltieji; na, o kalbant apie pavojus Sureno nemirtingai sielai, vargu ar aš galėčiau čia ką nors paaiškinti, nes savąją buvau jau seniausiai pardavęs ar bent jau užstatęs.

– Ir tikrai, kodėl ne, – atsakiau.

*

Taip mes ir padarėme. Netrukus Surenas suėmė tą niekšėlį – ištraukė jį rėkiantį tiesiai iš lovos ir moters glėbio į gatvę, sukeldamas tokį triukšmą, kad tėvukas tikrai turėjo viską sužinoti tą pačią akimirką, kai jaunasis Vinajus baigs sagstyti kelnes. Paslui geras dvidešimt keturias valandas palaukėme, palikę Vinajų prakaituoti kameroje, o tėvą nervintis ir spėlioti, ką ketiname daryti jo berniukui.

Galų gale nusiuntėme tėvui žinią per vieną iš gatvės vaikiščių, kuris jo nurodymu išnešiodavo narkotikus, ir sutarėme susitikti *Gola-katta gullee*. Mudu su Surenu ketinome paaiškinti Singhui vyresniajam, kad geriausias šios nelemtos situacijos sprendimas būtų jam užbaigti savo karą su musulmonais; tada mes pažiūrėtume, gal ir pavyktų paleisti jo sūnų iš kalėjimo nepraradusį nei dantų, nei grožio.

Viskas klojosi tiesiog puikiai, bet štai Surenas dingo.

– Kur jis prapuolė, tas sumautas Banerdžis?

Udamas Singhas, kurio rauplėtą kaip ananasas veidą gausiai pylė prakaitas, krapštė dantis mediniu šipuliuku. Jis buvo ne iš tų, kurie mėgsta laukti net verčiami Imperinės policijos pajėgų pareigūno, bet gal tik todėl, kad nemažai tų pareigūnų išlaikė pats.

– Ateis, – pasakiau, bet praėjus dvidešimčiai minučių mano įsitikinimas šiek tiek susvyravo.

Singhas išreiškė nepritarimą – linktelėjo galva, ir tuojau pat du žaliūkai prirėmė mane prie sienos, o jis pats prikišo man prie gerklės peilį.

– Tu su manimi žaidimus žaidi, Vindemai *sahib*? Manai, aš nepapjausiu *gora* pareigūno?

Jutau, kaip plieniniai ašmenys kutena kaklo veną; aišku, nusiskusti būtų buvę ne pro šalį, bet iš to, ką žinojau apie Singhą, neatrodė, kad jis būtų labai kruopštus barzdaskutys.

– Tik pamėgink ir daugiau niekada nebematysi savo sūnaus gyvo.

Senis atlyžo – man pasirodė, kad gražiai pasielgė, – ir pusę colio atitraukė peilį. Taip jau yra su tais indais. Vaikai – jų silpnoji vieta. Visi iki vieno – regis, netgi žmogžudžiai nusikaltėlių bosai – kvakši rūpindamiesi savo atžalomis kaip perekšlė viščiukais. Sklido kalbos, kad tėvas netgi nesidrovi apkabinti savo vaikų, o brito akimis tai atrodė visai grėsminga.

– Dvi valandos, – ištarė Singhas. – Kad jis čia pasirodytų, kitaip bus bėdos.

Aš pasitaisiau marškinius, pusbalsiu prakeikiau Sureną ir leidausi jo ieškoti.

*

Valandą naršęs visur, nuo Lal Bazaro iki Kosipuro, nieko neaptikau, todėl galiausiai patraukiau į butą, kurį mudu nuomojome Premčando Boralio gatvėje, tikėdamasis, kad vaikinai bus arba grįžęs namo, arba palikęs man ten raštelį. Deja, nieko panašaus jis nepadarė, ir aš netrukus susivokiau, kad piluosi į stiklinę viskio ir einu į balkoną tikėdamasis iš gėrimo gauti jei ir ne įkvėpimo, tai bent kokių nors įžvalgų. Mano nelaimė, tai irgi nepavyko, tad prakeikiau Sureną, paskui Udamą Singhą, o pagaliau ir poną Gandį.

Tai galėtų pasirodyti žiauroka, bet, mano manymu, Mahatma čia daug prisidėjęs. Jo sukurta ir platinama taikios, tolerantinės Indijos vizija, kuria patikėjo milijonai žmonių, vos per

keletą mėnesių subyrėjo į dulkes, pavirto neapykanta ir masiniu kraujo praliejimu.

Ponai džentelmenų klubuose, kriketo aikštelėse ir kituose britų galios bastionuose karkšėjo, esą jis praradęs ankstesnį įkarštį. Kiti aiškino, jog čiabuviai ir taip nebūtų atlaikę ryžtingo britų elgesio. Tačiau tikra buvo tik tai, kad praėjus metams po visuotinio streiko ir aukščiausio Gandžio sekėjų pasiaukojimo apraiškų, Mahatma ištirpo kaip švento laužo dūmas – viską atšaukė ir vėl užsidarė ašrame šerti ožkų. Pareiškė, kad tai atgaila dėl dvidešimt kelių policininkų mirties – juos kažkokiam mūsų nutupėtame Jungtinių provincijų užkampyje nugalabijo nepriklausomybės kovotojų minia, – tačiau daug kas tai suvokė kaip pasidavimą. Mahatma paskelbė pasninką dėl savo vaidmens kurstant aistras, sukėlusias tokius smurtingus veiksmus, o vicekaralius bei vyriausybės darbuotojai pasidžiaugė jo sprendimu, kelias savaites palaukė, tada suėmė, apkaltino neramumų kurstymu ir dailiai įkišo į kalėjimą šešeriems metams.

Nuo to laiko nepriklausomybės sąjūdis, Gandžio nebevadovaujamas, subyrėjo ir iš jo liko tik klampios tarpusavio kovos bei abipusiai kaltinimai. Nepadėjo ir tai, kad buvo paskelbti rinkimai – ne, ne nacionaliniai rinkimai, tiek proto mums dar užteko, – bet rinkimai į savivaldybės tarybas, iki kurių jau buvo likusios vos kelios savaitės.

Šių rinkimų perspektyvos suskaldė Kongreso partiją ir paskatino atverti žaizdas, kurias indai nuo seno darė patys sau. Į viršų iškilo anksčiau neregimai smilkę nesutarimai: įtampa tarp induistų ir musulmonų, tarp aukštesnių ir žemesnių kastų, tarp žemvaldžių ir valstiečių; o mes, be abejo, paskubėjome jomis pasinaudoti. Niekas juk nežiūri dovanotam arkliui į dantis. Juo labiau britai.

Spauda pradėjo pasakoti apie Kongreso partiją, esą ją sudaro beveik vien tik induistai, ir musulmonai ėmė iš jos trauktis. Paskui prasidėjo religiniai maištai – miestuose, kaimuose, visoje šalyje. Mes, savo ruožtu, sugalvojome jiems pavadinimą: esą, tai *komunalizmas* – gražus ir mandagus žodis įvardyti beatodairiškomis žudynėms visų tų, kurie atsitiktinai garbina kitą dievą.

Kalbant apie Kalkutą, tai jeigu kur nors ir turėjo įvykti neramumai, galima buvo lažintis iš paskutinės rupijos, kad šio miesto gyventojai pirmieji į juos įsivels ir su ginklu rankoje puls netgi savo kaimynus, šalia kurių iki tol ramiausiai gyveno ištisos jų kartos. Buvo panašu, kad induistų ir musulmonų gaujų karai žada tik dar didesnius neramumus, ir jeigu mums nepavyks sugrąžinti Udamui Singhui realios valdžios, padėtis gali pasidaryti nebevaldoma.

Taigi aš iki vidurnakčio stovėjau balkone su viskio stikline rankoje, o tada dviračiu privažiavęs konstebliis atėjo prie mano durų ir perdavė raštelį su pranešimu, kad Surenas suimtas ir kaltinamas žmogžudyste.

TREČIAS

Semas Vindemas

Badž Badžo priemiestis vaizdingumu prilygo fronto linijos apkasams, o policininko jame tykojo panašūs pavojai. Ne pirmą kartą pasidžiaugiau greitu automobiliu, sumaniu vairuotoju ir tamsos prieglobsčiu. Volšliui lekiant palei apleistas gamyklas ir ištuštėjusias krovinių priekplaukas aš svarsčiau, koks velnias nunešė Sureną į tokias vietas ir – turbūt tai svarbesnė mintis – kam jam prireikė leisti suimamam už kažkieno nužudymą.

Policijos nuovada priminė apgultą tvirtovę: grotuotus langus dengiančios langinės apsvilusios, su kulų pėdsakais, medinės durys specialiai sustiprintos geležies kniedėmis. Automobilis sustojo, aš išlipau ir išgirdau, kaip po kojomis girgžda stiklo šukės. Gatvė atrodė tuščia, tik susitaršęs kiemšūnis tupėjo prie nuovados durų, grauždamas kažkokiam gyvuliui tikriausiai jau neberekalingą blauzdikaulį; man einant pro šalį, jis grėsmingai suurzgė.

Durys buvo uždarytos ir užrakintos, man tai pasirodė logiška. Turbūt nėra didelės prasmės jas sutvirtinti ir paskui palikti atlapotas; o ir šiaip neatrodė, kad šio kvartalo gyventojai būtų

pratę vis užsukti į policijos nuovadą ir atnešti gatvėje rastą piniginę.

Padaužiau į duris kumščiu, paskui riktelėjau angliškai, nes jau senokai supratau, kad Indijoje laiku pasinaudojus anglų kalba dažnai pavyksta gerokai paskubinti žmones ir išjudinti reikalus, kurie šiaip užtruktų daug ilgiau.

Ir tikrai, durų akutę dengianti sklendė akimirksniu atšoko tarsi šautuvo gaidukas ir mane nužvelgė gelsvos spalvos akis. Atsigręžęs pasižiūrėjau į savo vairuotoją Šivą. Nelabai džiaugdamasis dėl to, kad jis lieka vienas laukti lauke kaip taikiny, pakviečiau eiti su manimi, bet jis papurtė galvą. To ir reikėjo tikėtis. Jis mylėjo tą automobilį kaip savo šeimos narį. Ir tik kai durys atsidarė, ir aš peržengęs slenkstį įėjau į tvirtovę primenančią *thana*, susivokiau, kad galbūt jo atsargumą lėmė kitos priežastys. Jei atsitiktų blogiausia ir mus užpultų įniršusi minia, likęs automobilyje jis bent jau turėtų galimybę pabėgti. O aš įstrigčiau nuovadoje kartu su konstebliais, pasirengęs būti iškeptas ant iešmo kaip višta.

Policininkas, atidaręs man duris, pamėgino atiduoti pagarbą, tačiau rankos iki smilkinio nepakėlė; atrodė atsargus ir pavargęs. Supratau, kaip jis jaučiasi. Buvo vėlu, aš irgi pernelyg išvargęs, kad užsiimčiau mandagybėmis, todėl iškartėjau prie reikalo.

– Kur jis?

Konsteblis pasuko galvą.

– Prašom eiti paskui mane, pone.

Viduje nieko ypatingo nebuvo: kambarys, kuriame plikas sienas ramstė keli apsmukę konstebliai, mažas kabinetas pravirmis durimis ir koridorius, vedantis į kameras. Jei elektra ir buvo įvesta, dabar kažkas ją išjungė, nes šviesą skleidė tik blykčiojanti žibalinė lempa, o kambaryje atsidavė žibalu ir šlapimu.

Surenas, apsirengęs suodiniais ir krauju išterliotais marškiniiais, sėdėjo ant suolo už grotų cementinėje kameroje. Jo veide buvo matyti pėdsakai to, ką profesionalai vadina *negailėstingu sulaikymu*: perskelta lūpa, viena akis visai užtinusi. Užtat kitoje pasirodė nuostaba mane pamačius.

Aš papurčiau jo kameros grotas ir garsiai užrikau ant netoliese sėdinčio ir snaudžiančio konsteblio:

– Atrakinkit tas prakeiktas duris!

Vyrukas skubiai pakilo, atskubėjo artyn ir žvangindamas metalu išsitraukė raktų ryšulį.

– Kokio velnio, Surenai? – paklausiau aš.

Seržantas vargais negalais atsistojo.

– Viskas yra ne taip, ką tu...

Nutildžiau jį rankos mostu, palaukiau, kol konsteblis atrakins duris ir paliepiu jam bei jo porininkui palaukti kambaryje su kitais pareigūnais. Jiems išėjus, mostelėjau Surenui, kad vėl atsisėstų.

– Kas tavo veidui?

Jis pakėlė ranką ir prilietė purpurinį skruostą.

– Menkas nesutarimas su mane sulaikiusiais konstebliais.

– Kaip gerai, kad tik menkas, – atsakiau. – Jei bent kiek stipresnis, jie būtų tave pribaižę. Ką padarei?

Surenas atsisėdo, tačiau ir toliau ryžtingai tylėjo. Aš persibraukiau ranka plaukus.

– Man sakė, kad tu nužudei žmogų, o paskui padegei jo namus.

Jis pakėlė galvą ir pažvelgė į mane sveikąja akimi.

– Aš jo nežudžiau.

Paneigimas atrodė nuoširdus, tačiau paaiškino tik pusę kaltinimo.

– O namas? Jo irgi nemėginai supleškinti?

Surenas patylėjo.

– Ne... Tai yra, taip, *gal* aš jį ir padegiau, bet ne tam, kad... – Jo balsas nutilo ir virto atodūsiu. – Nepaprastai sunku paaiškinti.

– Na, tu gal vis dėlto pamėgink, – pasiūliau. – Esi kaltinamas žmogžudyste, padegimu ir pasipriešinimu suimant. Su kaupu pakanka, kad neišsvengtum kilpos.

Surenas papurtė galvą.

– Manęs negali pakarti, – atsakė jis su tokiu įsitikinimu, kokio panašiomis aplinkybėmis nevertėtų tikėtis.

– Gali, ir dar kaip, – atsakiau. – Nagi, papasakok, kas ten nutiko, kad galėčiau viską sutvarkyti.

Jo smilkiniu nuvarvėjo prakaito lašas. Jis vėl papurtė galvą.

– Negaliu, bet man būtinai reikia pasikalbėti su lordu Tagartu. Privalai jam perduoti pranešimą.

– Kodėl?

– Todėl, kad žmogus, kuris žuvo tame name... jis buvo Prashantas Mukherdžis.

Vardas trenkė man tarsi mulo spyris. Mukherdžis buvo neeilinis asilas. Vienas iš tų pasipūtusių, mėgstančių postringauti aukštos kastos induistų, kuriuos matydamas iškart suprasdavau, kodėl tiek daug žemesnių kastų bengalų atsivertė į kitas religijas. Užtat tam tikros rūšies induistams – daugiausia priklausantiems aukštai kastai, bet nusigyvenusiems tipams, dėl visų savo sunkumų kaltinantiems užsienio okupantus ir musulmonus įsibrovėlius, – Mukherdžis buvo liaudies didvyris. Švelniabalsis hinduizmo aukštasis žynys, mokantis intelektualiniu blizgesiu užglaistyti įvairiausias galvažūdiškus jo tikėjimo brolių *Shiva Sabha* darbelius.

– Po šimts perkūnų, Surenai, – ištariau. – Iš visų pasaulio

žmonių, į kurių nužudymą galėjai įsipainioti, velnias tave nešė pasirinkti Prašantą Mukherdžį?

– Nepasakyčiau, kad būčiau labai rinkęsis, – atsakė jis.

– Tai ką man dabar daryti? Pasakiau Udamui Singhui, kad einu tavęs paieškoti ir kad po pusvalandžio mes su juo susitiksime pasikalbėti apie jo sūnų. Jeigu netesėsime susitarimo, jis paskelbs tavo paiešką.

– Udamui Singhui teks palaukti, – pasakė jis. – Dabar svarbiausia pasikalbėti su lordu Tagartu. Be jo aš jau ir taip negyvas.

KETVIRTAS

Surendranatas Banerdžis

Ką aš žinau apie Faridą Gulmohamedą?

Komisaro klausimas man pasirodė labai keistas. Aš juk tik paprastas Kalkutos policininkas, be to, induistas. O štai Gulmohamedas – Bombėjaus finansininkas ir garsus politikos veikėjas, vienas iš Islamo sąjungos lyderių, garsėjantis iškalba ir dailiai pasiūtais kostiumais. Mano žinios apie jį tebuvo ta negausi informacija, kurią perskaičiau laikraščiuose, nuspalvinta įprastinio nepasitikėjimo mūsų broliais mahometonais, įdiegto daugeliui induistų nuo pat ankstyvos vaikystės. Atpasakojau Tagartui, ką žinojau iš laikraščių, nutylėdamas apie nepasitikėjimą, ir jis dėkingas krenkštelėjo.

– Jis čia. Kalkutoje. Atvažiavo vakar vakare imperatoriškuoju pašto traukiniu. Sako, kad verslo susitikimas, bet kai rinkimai taip arti, norėčiau tvirtai įsitikinti, kad neturi čia jokių kitų reikalų. Todėl ir kreipiausi į jus.

Jis patylėjo, paskui giliai įkvėpė – panašiai daro pakelelės astrologai Kamako gatvėje prieš rengdamiesi pranešti svarbias žinias. Aš sumurmėjau *Maa* Durgos vardą ir pasiruošiau išbandymams.

– Reikia, kad jūs jį pasektumėte. Praneštumėte apie jo veiklą: su kuo susitinka, kur, kada.

Pradinis mane apėmęs pakilumas dėl patikėtos misijos pasirodė nemaloniai trumpalaikis, nes protą užtemdė tūkstančiai klausimų. Kaip aš seksiu Gulmohamedą? Šioje srityje esu nelabai patyręs. Kaip man pavyks pasiekti, ko iš manęs tikimasi? Be to, kur Semas? Kodėl komisaras nutarė jo nepakviesti?

Kaip man paaiškinti komisarui Tagartui, kad nors jam mes visi atrodome vienodi, Kalkutoje induistas, sekantis paskui Gulmohamedą į musulmonų gyvenamus miesto rajonus, kris prاشالaičiams į akį ne mažiau, negu užėjęs į bričių Moterų instituto susirinkimą? Galiausiai nutildžiau galvoje kilsius klausimus ir išreiškiau abejones šiek tiek švelniau, bet lordas Tagartas vis tiek jas nerūpestingai atmetė, pamojavęs ranka.

– Aš juk neprašau eiti su juo į mečetę ir melstis Mekai. Jei kiltų kebli situacija, paprasčiausiai pasišalinkite ir diskretiškai luktelėkite nuošaliau.

Būtų buvę nemandagu nurodyti, kad tas „nuošalumas“, priklausomai nuo rajono, kuriame yra mečetė, ir aplinkinių gyventojų, gali siekti kelių mylių atstumą. Geriau pagalvojus, vis dėlto reikėjo tai padaryti. Jis būtų galėjęs išvengti daug vargo, o aš – mirties nuosprendžio. Bet sprendimai atgaleine data beprasmingai, kad ir kokie jie būtų tobuli. Viską lemia *kismet* ir dievų valia.

Vis dėlto dar turėjau vieną klausimą. *Kodėl aš?*

Atrodo, klausimas jį užklupo nepasirengusį.

– Jūs juk karininkas, ar ne?

Iki šiol dar nė vienas britų pareigūnas nėra manęs taip pavadinęs, o ir mano atlyginimas liudijo ką kita.

– Aš nesimokiau sekimo, pone.

Jis atsilošė krėsle ir papurtė galvą.

– Svarbi pastaba, seržante. Tačiau nė vienas iš čiabuvių pareigūnų nėra mokęsis sekimo; bent jau aš tokių neturiu. Tikriausiai žvalgybininkai iš H skyriaus ką nors turi, bet aš nesu pratęs prašyti malonių iš kariškių.

– Kiek laiko ponas Gulmohamedas ketina praleisti mieste?

– Dvi dienas. Jums reikės surasti žmogų, kuris dirbtų naktinę pamainą – užtikrintų, kad jis sutemus neišsmuks iš namų. Logistiką paliksiu tvarkyti jums pačiam.

Taip ir buvo sutarta. Papasakojęs, kas jam buvo žinoma apie Gulmohamedo planus dėl apsigyvenimo, Tagartas linktelėjo galva durų link, duodamas man ženklą eiti.

Aš atsistojau, atidaviau pagarbą, nors Tagartas buvo be kepurės, o kai pasukau eiti, jis man pavymui šūktelėjo:

– A, ir dar, Banerdži. Nėra reikalo apie visa tai informuoti kapitono Vindemo.

*Pasaulyje, pilname žmonių
ir jų šešėlių, pavojingiausi yra būtent tie,
kurie šešėlio neturi.*

Tim Duncan nuotr.

ABIR MUKHERJEE (Abiras Mukerdži) – Vakarų Škotijoje užaugęs imigrantų iš Indijos sūnus, šiuo metu su šeima gyvena Londone. Jo detektyvų serija apie XX a. trečiajame dešimtmetyje britų valdomą Indiją iškart sulaukė didžiulio skaitytojų dėmesio ir gerų kritikų vertinimų. Lietuviškai išleistos keturios serijos knygos: „Kalkutos detektyvas“, „Neišvengiamas blogis“, „Dūmai ir pelenai“ ir „Mirtis Rytuose“.

Šios knygos – tai kelionė laiku į praeitį, į Britų Indiją – valstybę, kuri nebeegzistuoja, į kolonijinio pasaulio prabangą ir pragaištį. Buvęs Skotland Jardo detektyvas Semas Vindemas atvyksta į Kalkutą, ketindamas čia pradėti naują gyvenimą, bet netikėtai neria į tamsų politinių ir asmeninių intrigų kupiną pasaulį. „Žmonių šešėliai“ – penktoji šios serijos knyga.

Randamas nužudytas hinduistų teologas, ir visus nusikaltimo įkalčius turėjusi sunaikinti liepsna veda prie seržanto Banerdžio – jo migloti pasakojimai iš žmogžudystės vietos kelia daugiau klausimų, nei pateikia atsakymų; šis mįslingas nusikaltimas miesto gyventojus stumia prie religinio karo slenksčio. Siekdamas pateisinti savo gerą vardą seržantas Banerdžis kartu su Semu Vindemu leidžiasi į klampias tiesos paieškas maišto nuotaikų persmelktoje Kalkutoje ir šurmuliuojančiame Mumbajuje, siekdami apsaugoti miesto gyventojus nuo masinio kraujo praliejimo.

„Žmonių šešėliai“ – įtraukiantis, jausmų kupinas trileris, nukeliantis skaitytoją į tvankias Indijos naktis ir svaiginančias praėjusio amžiaus dienas, beieškant tikrojo žudiko.

ISBN 978-609-466-711-4

TYTOALBA

Pirkite internetu
www.tytoalba.lt